

**Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид
соладиган материалларни тайёрлаш, сақлаш,
тарқатиш ёки намойиш этиш учун жиноий
жавобгарлик**

Ҳозирги куннинг энг асосий муаммоларидан бири аҳолисининг асосий қисмини мусулмон бўлган мамлакатнинг диний эътиқодига зид бўлган ақидаларнинг минтақамизга кириб келишининг олдини олиш, анъанавий, маърифий ва мўътадил исломни ёт ғоялардан сақлашдир. ХХІ аср вабоси бўлган терроризм ва диний ақидапарастлик хавфини тўла бартараф қилиш ҳам мазкур муаммони ҳал қилишга боғлиқ, чунки ҳар қандай мутаассиб кайфиятдаги кишиларнинг диний ҳиссиётларидан ғаразли мақсадларда фойдаланишга интилиш жамиятдаги демократик ислохотлар, диний бағрикенглик шартларининг таъминланишига тўсқинлик қилади.

Шу билан бирга, аниқ-равшанки, жаҳон жамоатчилиги бу жараёнларга жуда катта қизиқиш билан қарабгина қолмаяпти. Унинг диний экстремизм ва фундаментализм каби кескин ҳодисалар муносабати билан безовталанаётгани, баъзан эса ҳатто хавфсираётгани ҳам *кўзга ташланмоқда. Афсуски, ҳозирги замон тарихида ана шу ўта кескин кўринишлар жиддий можароларни, зиддиятларни келтириб чиқариши, барқарорлик ва хавфсизликка таҳдид солиши мумкинлиги инсониятни хавфсизлигига таҳдид солмоқда.*

Асримизнинг сўнги йилларига келиб, ислом дини остида бир гуруҳ манфур кимсалар ва тоифалар пайдо бўлиши кузатилмоқда. Улар жамият ўртасида бузғунчилик, ноҳақ қон тўкилиши каби салбий ҳолатларни авж олдириб, тинч ҳаёт кечириётган халқлар ҳаётига, эзгуликка чорловчи ислом динига зарар етказиб, халқлар орасида низо чиқаришга, нифоқ солишга ҳаракат қилмоқдалар.

Ана шу мавжуд муаммоларни ҳал этиш жамиятимизнинг барча аъзолари олдига турли вазифаларни қўяди, яъни Республикамизда олиб борилаётган виждон эркинлиги соҳасидаги сиёсат, унинг амалий натижалари, мамлакатимизда қарор топган бағрикенглик муҳитини омма орасида кенг ёритишга қаратилган тадбирларга диний ташкилотлар вакиллари, мутахассис олимларни фаол жалб қилиш орқали уларнинг ҳозиржавоблиги, таъсирчанлиги ва самарадорлигини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга.

Кўрилаётган мавзудаги муаммо ҳам шу масалаларга боғлиқ

равишда жамият ҳаётига жиддий зарар етказувчи, айниқса, ёшлар онгини захарланишига олиб келувчи жамоат тартибига таҳдид қилувчи муаммолардан бири ҳисобланади.

Ушбу жиҳатларни ҳам ҳисобга олган ҳолда мамлакатимизда қонунчиликда ўзгартиришлар амалга оширилмоқда. Жумладан ушбу яъни ЖК 244¹-моддасига ҳам 2016 йилнинг апрель ойида ўзгартириш киритилди. Ўзгартириш шундан иборатки аввал ушбу жиноят қонунчиликда «Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган материалларни тайёрлаш ёки тарқатиш» деб номланар эди, ҳозирда эса ушбу норма «Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган материалларни тайёрлаш, сақлаш, тарқатиш ва намоиш этиш» деб номланади.

Бундан ташқари, аввал, ушбу норманинг 1 -қисмида кўрсатилган қилмиш содир этилиб маъмурий жазо қўллангандан сўнг қайта содир этилганда, ушбу қисмда назарда тутилган жиноий жавобгарликни келтириб чиқарар эди. Ҳозирда эса ушбу нормада кўрсатилган қилмишнинг содир этилиши тўғридан-тўғри жиноий жавобгарликни келтириб чиқаради.

Ушбу муаммони таҳлил қилишда даставвал жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартиби ҳақида тушунчага эга бўлиб олиш лозим.

Жамоат хавфсизлиги - бу ички ва ташқи таҳдидлардан шахс, жамоа ва давлатнинг ҳаётий муҳим манфаатларини ҳимоя қилишдир.

Жамоат тартиби - бу жамоатдаги қонунийлик ва тинчлик шароитидир (жамоат тинчлигини таъминловчи ва меҳнатнинг нормал шароити, фуқароларнинг дам олиши, ҳамда корхона, муассаса, ташкилотларнинг нормал ишлаш шароитини таъминловчи ижтимоий муносабатлар ҳисобланади).

Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид солувчи материалларни тайёрлаш, сақлаш, тарқатиш ёки намоиш этиш деганда, ўз мазмунига кўра бутун жамият ҳаётининг хавфсиз ҳаёт кечиришини, жамиятда ўрнатилган ахлоқий нормаларини ва жамиятдаги қонунийлик ва тинчлик шароитига таҳдид солувчи мазмундаги материалларни, яъни диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилган, қирғин солишга ёки фуқароларни зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этадиган ёхуд аҳоли орасида ваҳима чиқаришга қаратилган материалларни ҳосил қилишни, уларни тарқатиш мақсадида сақлашни, шунингдек, бундай мазмундаги маълумотлар, материалларни ҳар қандай шаклда аҳолига тарқатишни уларни намоиш этиш ҳамда жамиятда ҳукм сураётган жамоат хавфсизлигини бузиш мақсадида диндан фойдаланиш тушунилади.

Ушбу масалада қонунчиликка ўзгартириш ва қўшимчалар киритилишга қарамай яна бир қатор муаммолар ҳам ҳамон мавжуд. Жумладан, ушбу материалларни тайёрлаган, сақлаган, ҳар қандай усулларда тарқатган ҳамда намоёниш қилганлик учун нормада жавобгарлик белгиланган. Лекин ушбу материалларнинг жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид солувчи диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилганлигини, қирғин солишга ёки аҳолини зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этувчи ёхуд аҳоли орасида ваҳима келтириб чиқарувчи материаллар эканлигини ёки уларни қонунга хилоф равишда тайёрланганлигини била туриб олган, харид қилиб олган шахсларнинг жавобгарлик масаласи очиқ қолмоқда. Ушбу материалларни сотиб олган шахс ҳам юқоридаги белгилардан хабардор бўла туриб кейинчалик ўзи сотиб олган материалларни ўзида сақлайди бу эса яна шу нормадаги жавобгарликни келтириб чиқаради.

Ушбу ҳолатда агар нормага ушбу материалларни сотиб олган шахслар учун ҳам жавобгарлик белгиланса, ўйлайманки жиноятнинг олдини олиш чоралари ҳам кўрилган бўлади ва жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган материалларни била туриб сотиб олган шахснинг ҳам жавобгарлик масаласи очиқ қолмаган бўлади.

Шундан келиб чиққан ҳолда таклифим шундан иборатки, Жиноят кодексы 244¹-моддасига яна бир қисмни киритиб, жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига таҳдид соладиган диний экстремизм, сепаратизм ва ақидапарастлик ғоялари билан йўғрилган, қирғин солишга ёки аҳолини зўрлик билан кўчириб юборишга даъват этувчи ёхуд аҳоли орасида ваҳима келтириб чиқарувчи материалларни сотиб олган ёки бошқача равишда олганлик учун ҳам жиноий жавобгарликни белгиланиши керак деб ўйлайман.

Бундан ташқари амалиётнинг гувоҳлик беришича сўнгги йилларда жиноий уюшмаларга раҳбарлик қилиш уларнинг шаклланишида жиноий муҳитнинг етакчилари, нуфузли кишилар ва «соядаги» иқтисодиёт корчалонлари деб аталмиш шахслар вужудга келди. Улар томонидан жамиятда катта акс-садо туғдирадиган оғир турдаги жиноятлар уюштирилиб амалга оширилгандан кейин жиноят излари-ни йўқ қилиб бошқа давлатлар ҳудудига ўтиб яшириниш ҳолатлари кенг тарқалмоқда.

Айни пайтда бугунги кунда диний экстремизм ва халқаро терроризмнинг қон томири бўлмиш молиявий каналларни аниқлаш, унга қакшатқич зарба бериб, таг-томири билан қирқиб ташлаш, диний экстремистик ташкилотлар, гуруҳлар ва турли диний оқим аъзолари-ни аниқлаш, уларни фoш этиш, улар орасида тушунтириш, тарбиявий ва

профилактик характердаги тадбирлар ташкил этиш диний экстремизм ва халқаро терроризмга қарши курашдаги энг долзарб вазифадир.

Адабиётлар рўйхати:

1. Югай, Людмила. "Технологии распознавания лиц в обеспечении общественной безопасности: зарубежный опыт и перспективы развития." Общество и инновации 3.1/S (2022): 278-287.
2. Югай, Л. Ю. "Некоторые аспекты использования инновационных технологий биометрической идентификации личности в противодействии преступности: опыт Республики Узбекистан." (2022).